

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Alena Gacková

**Historie elementárního vzdělávání v Ostravě-Vítkovicích
(Základní škola Ostrava-Vítkovice)**

Olomouc 2019

Vedoucí práce PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 15.6. 2019

Podpis.....

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce PhDr. Jitce Plischke, Ph.D. za ochotu a všechny rady, které mi při psaní práce poskytla a také pracovníkům Archivu města Ostravy za pomoc při vyhledávání školních kronik a dalších pramenů.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Alena Gacková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Historie elementárního vzdělávání v Ostravě-Vítkovicích (Základní škola Ostrava-Vítkovice)
Název v angličtině:	History of elementary education in Ostrava-Vítkovice (Základní škola Ostrava-Vítkovice)
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá historií elementárního vzdělávání ve Vítkovicích, a zaměřuje se na Základní školu Ostrava-Vítkovice. Součástí práce je krátké shrnutí dějin elementárního vzdělávání u nás, dále tato práce popisuje dějinné události, které formovaly Vítkovice a v druhé polovině se věnuje vývoji vítkovického školství a vývoji této konkrétní školy.
Klíčová slova:	Vítkovice, Základní škola Ostrava-Vítkovice, školství historie, elementární vzdělávání, základní škola
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the history of elementary education in Ostrava-Vítkovice with its main focus being the Ostrava-Vítkovice Elementary school. The first half of this thesis contains a short summary of the history of elementary education in our area and it also describes specific historical events that formed the Vítkovice district. The second half of this thesis is about the evolution of education in Vítkovice as well as about the evolution of this particular school.
Klíčová slova v angličtině:	Vítkovice, Základní škola Ostrava-Vítkovice, education, history, elementary education, primary school
Přílohy vázané v práci:	Tabulka č. 1 - Obecné školy Tabulka č. 2 - Měšťanské školy Obrázek č. 1 - Vítkovický zámek (současnost) Obrázek č. 2 - Vítkovický zámek (kol. r. 1900) Obrázek č. 3 - Mírové náměstí s kostelem sv.Pavla (1905) Obrázek č. 4 - Radnice (kol. r. 1909) Obrázek č. 5 - Český dům (kol. r. 1920) Obrázek č. 6 - Německá obecná škola chlapecká a dívčí, dnes ZŠ Ostrava-Vítkovice (kol. r. 1910) Obrázek č. 7 - Budova německé obecné a měšťanské školy pro dívky (kol. r. 1915) Obrázek č. 8 - Německá, od r. 1918 česká obecná škola chlapecká a dívčí (kol. r. 1916) Obrázek č. 9 - Základní škola Ostrava-Vítkovice (budova na Šalounově ulici) Obrázek č. 10 - Základní škola Ostrava-Vítkovice (budova na Halasově)
Rozsah práce:	41
Jazyk práce:	Český

Obsah

Úvod.....	6
1. Stručné dějiny elementárního vzdělávání u nás	8
1.1. Reformační pedagogika	8
1.2. Odkaz Jana Ámose Komenského.....	9
1.3. Proměny školství u nás	10
1.4. Vlastenečtí učitelé.....	10
1.5. Reformy počátku 20. stol.....	11
1.6. Období po druhé světové válce	12
2. Dějiny Vítkovic	13
3. Počátky školství ve Vítkovicích	18
4. Základní škola Ostrava-Vítkovice.....	22
4. 1. Německá obecná škola chlapecká 1894 – 1918.....	22
4. 2. Mezi lety 1918 -1938	22
4. 3. Válečné období 1939-1945	24
4. 4. Poválečné období po roce 1945	25
4.5. Období komunismu.....	25
4.6. Současnost.....	26
5. Současné elementární vzdělávání ve Vítkovicích	27
5.1. Státní školy.....	27
5.2. Soukromé školy.....	27
5.3. Speciální školy	28
Závěr.....	29
Seznam zkratk.....	31
Kroniky.....	32
Literatura	33
Internetové zdroje.....	34

Úvod

Vítkovice jsou mým rodným místem, nynějším bydlištěm, a již pátým rokem zde pracuji na soukromé základní škole. Tato část Ostravy mě provázela celým mým životem a předpokládám, že z velké části proto k ní mám tak vřelý vztah. Je to městský obvod v srdci Ostravy, který bývá ovšem, ne zřídka, lidmi vnímán jako neatraktivní k životu. Ráda bych v této práci poukázala na pozoruhodnou minulost Vítkovic a s ní spjatý dynamický vývoj infrastruktury škol a školských zařízení.

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala, Základní devítiletou školu Ostrava-Vítkovice nacházející se na Šalounově ulici, která má již stoletou tradici. Budova této školy pochází z roku 1894 a byla postavena pro německou obecnou školu chlapeckou a dívčí. Roku 1919 byla do její budovy nastěhována I. česká obecná škola chlapecká a později také I. obecná škola dívčí.

Mým hlavním cílem je popsat a analyzovat vznik a vývoj této základní školy v kontextu vývoje Vítkovic. Popsat dějinné události, které tuto základní školu formovaly a vysvětlit její postavení v současnosti.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. Abychom lépe pochopili vývoj vítkovického školství, rozhodla jsem se v první kapitole věnovat stručnému vývoji elementárního vzdělávání u nás, shrnout důležité mezníky a osobnosti, které se na vývoji českého školství podílely. Další kapitola je věnována pozoruhodným dějinám Vítkovic od první zmínky až do konce 20. století. Zde je popsán vývoj, který formoval nejen školství, ale ekonomickou prosperitu a životní úroveň místních lidí. Třetí část je již cílena konkrétně na vítkovické školství, na jeho vývoj počínaje érou závodních škol vítkovických železáren, přes změny díky školským reformám za dob Československa až po situaci po druhé světové válce. Na tuto kapitolu navazuje část věnovaná historii Základní školy Ostrava-Vítkovice, sídlící v budově vystavěné pro německou obecnou školu chlapeckou. A poslední kapitolou je krátké shrnutí současné situace základního vzdělávání v městské části Vítkovice.

V této práci jsou použity metody historického výzkumu, bádání a studium archiválií. A také metoda rešerše odborné literatury, především knih o dějinách Ostravy a Vítkovic. Ke studiu byly použity kroniky I. obecné školy chlapecké, dnes Základní školy Ostrava-Vítkovice na Šalounově ulici. První kronika je psána od období národního obrození v roce 1918 řídícím školy Františkem Talpou do roku 1939, po něm na post ředitele nastupuje Josef Bílský a

kroniku do roku 1948 sepisuje. Má 182 stran a je psána převážně vlastní rukou. Jsou v ní popsány také poválečné léta 1945-1948. Druhý díl kroniky má 61 stran a zahrnuje léta 1940-1942 a pak pokračuje od roku 1948 do roku 1952, každoročně ji vlastnoručně sepisoval ředitel školy Josef Bílek. Školním rokům 1956/57 až 1973/74 se věnuje třetí kronika, kterou také na konci roku sepisují ředitelé školy. Od počátku zápisů do roku 1962 jsou psány Františkem Malíkem. Po jeho odchodu do důchodu se novým ředitelem stal a v kronice pokračoval R. Kupka. V roce 1968 byla na post ředitelky dosazena zástupkyně školy B. Velecká, po ní post převzal Zdeněk Jančár a roku 1972 se ředitelkou školy stala Alena Vysocká. Kronika má 138 stran a je celá psána vlastní rukou.

1. Stručné dějiny elementárního vzdělávání u nás

1.1. Reformační pedagogika

Tato kapitola se krátce věnuje počátkům vzdělávání a vyznačuje důležité mezníky ve vývoji školství, které postupem času formovaly české školství až do podoby jak jej známe dnes.

V době středověku poskytovaly vzdělání až na výjimky církevní instituce, bylo tudíž velice ovlivněno křesťanstvím. Školy se dělily na katedrální nebo kolegiální a menší školy farské a klášterní. V těchto školách zřízených církví se vyučovalo sedmero svobodných umění.¹

Vzdělání znamenalo především vychovat dobrého křesťana, poznatky byly pouze povrchní a bádání bylo ovlivněno křesťanskými dogmaty. Na konci 13. století je již scholastika jediným učením, což ale ve výsledku vede k postupnému morálnímu úpadku církve. Na tuto skutečnost poukazují i mnozí evropští reformátoři. U nás byl jedním z prvních Tomáš ze Štítného, který hlásal morální obrodu pomocí nové výchovy. Byl zakladatelem české filozofie a ve svém spisu *Knížky šestery o obecných věcech křesťanských* mluví o potřebě vzdělávat formou od nejjednoduššího ke složitějšímu, pro lepší pochopení a zapamatování, na což později navazuje Jan Ámos Komenský.²

Dalším odpůrcem výstřelků církve byl mistr Jan Hus, žijící na konci středověku, který se ve svém učení zaměřil nejen na kritiku církve, ale celé feudální společnosti. Hlásal vzdělání pro všechny vrstvy společnosti, byl si vědom toho, že pokud se má stát z člověka morální a věřící člověk musí základní vzdělání a víru přijímat ve svém rodném jazyce. Proto své myšlenky předával v novém spisovném jazyce vytvořeném podle pražského nářečí.³

Na učení husitů u nás navazuje jednota bratrská, která ve svých školách spojuje tradiční bratrskou výchovu a reformační humanismus. Fungovaly ve třech formách, nejnižším stupněm byly školy elementární, kde se učilo čtení, psaní, náboženství a zpěv, dále to byly nižší bratrské školy, kde k elementární výuce přibyla ještě latina a poslední forma se nazývala

¹MÁTEJ, Jozef a kol. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky: vysokoškolská učebnica pre vysoké školy v ČSSR*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976, s. 37-38.

²ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokoškolská příručka pro studenty vysokých škol připravujících učitele*. 2.dopl.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 57-58. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

³SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s.35-36.

vyšší bratrská škola, zde se vyučovalo sedmero svobodných umění a tři jazyky. Tato poslední forma fungovala jako přípravné stádium univerzity.⁴

1.2. Odkaz Jana Ámose Komenského

Tento poslední biskup jednoty bratrské byl jedním z nejvýznamnějších českých myslitelů a pedagogů všech dob. Je považován za zakladatele novodobé teorie výuky a výchovy. Jan Ámos Komenský se narodil roku 1592, vystudoval dvě prestižní univerzity v Německu, poté se vrátil zpět do rodné vlasti a od roku 1614 učil na přerovské škole jednoty bratrské. Po bitvě na Bílé hoře byl pronásledován a musel se skrývat, roku 1628 odešel do zahraničí natrvalo a v exilu i zemřel.⁵

K jeho největším dílům patřila *Velká didaktika (Didactica Magna)*, kde nastínil organizační strukturu školství, dal základ teorii výchovy a do dnešní doby je tento spis uznávanou a přejímanou učebnicí. Na toto dílo pak měly navazovat metodiky pro jednotlivé stupně školské soustavy, ale vzniku se dočkalo pouze *Informatorium školy mateřské*.⁶

Komenský byl přesvědčen, že člověk musí být komplexně vzděláván, ve vědách a uměních a také náboženské a mravní výchově, bez rozdílu společenského postavení nebo pohlaví. Aby se z člověka stal mravný a vzdělaný člověk, měl by projít více stupni vzdělání, a proto Komenský vytvořil svůj návrh struktury školské soustavy. Prvním stupněm byla soustavná rodinná výchova do 6 let věku, poté do 12 let obecná škola, na které se vyučovalo v mateřském jazyce, následovala latinská škola do 18 let a nakonec akademie.⁷

Jan Ámos Komenský je znám ale nejen jako pedagog, ale také je uznáván za velký přínos v oblasti filozofie. Kdy ve svých dílech popisuje nutnou potřebu nápravy celé lidské společnosti. „*Cesta k takovému vědění (totiž výchova a vzdělání) nemá proto jen pedagogický význam, ale pomáhá učinit z člověka účastníka světových procesů. To ovšem předpokládá (na rozdíl od názorů tehdejšího racionalizmu), že z člověka se stane všestranně poučená bytost.*“ (Blecha 2002).

⁴ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s.36.

⁵ JÚVA, Vladimír a Vladimír JÚVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2003, s. 23. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

⁶ PODLAHOVÁ, Libuše. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s.12. ISBN 80-244-0313-7.

⁷ JÚVA, Vladimír a Vladimír JÚVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2003, s. 24-25. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

K jeho dalším významným dílům patří Všeobecná rozprava o nápravě věcí lidských, kterou napsal ve Švédsku. Názorná učebnice *Orbis pictus* nebo v Holandsku tvořené dílo *Opera didactica omnia*, ve kterém Komenský vydává své osvětové a pedagogické práce.⁸

1.3. Proměny školství u nás

Naše školství se budovalo na základě tereziánských reforem, které tvořila habsburská monarchie v polovině 18. století. Nejprve byla změněna koncepce primární školy, dle návrhu Johanna Ignaze Felbigera a vytvořena povinná šestiletá školní docházka. Právě za Marie Terezie zde byly zakládány první základní a střední školy. Školskou soustavu tvořily tři typy škol, triviální (obce), hlavní (kraje) a normální (zemská města). Vyučování probíhalo na normálních školách již pouze v německém jazyce. Při těchto školách byly zřizovány také nedělní školy pro mládež.⁹

Takto se vytvořila jednotná koncepce školské soustavy navazující na Komenského koncept jednotnosti a návaznosti. Stále měla na vzdělávání velký podíl církve, školy byly zřizovány na vesnicích při farách a spravoval je místní farář. Triviální školy byly většinou jednotřídní nebo dvoutřídní a vyučovalo se zde čtení, psaní, počítání, náboženství, hospodaření a dívky se věnovaly i pletení a šití. Povinnost docházet do této školy měly děti ve věku od 6 do 12 let. Co se týká škol hlavních, tam k základnímu vzdělávání přibýly předměty jako latina, dějepis a zeměpis, průmyslové vzdělání, ale také například sloh a kreslení. Tyto školy velkou mírou ovlivňovaly poněmčování české společnosti, protože ve vyšších ročnících této školy vyučovalo výlučně německy. Ve velkých městech byly zřizovány školy normální s rozšířenými vzdělávacími osnovami a výukovým jazykem byla také pouze němčina.¹⁰

1.4. Vlastenečtí učitelé

Tím rozumíme učitelskou generaci od roku 1774 do roku 1848, která se v dobách tereziánských školských reforem snaží udržet českou školu, s českým vyučovacím jazykem a vyučovacím obsahem. Pro formování české školy byli velice důležití a bez jejich snahy o udržení národní identity a jazyka by dnes situace u nás vypadala pravděpodobně jinak.

⁸ MÁTEJ, Jozef a kol. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky: vysokoškolská učebnica pre vysoké školy v ČSSR*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976, s. 99.

⁹JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2003, s. 73-74. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

¹⁰ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokoškolská příručka pro studenty vysokých škol připravujících učitele*. 2.dopl.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 150. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

V dobách národního obrození tito vlastenečtí učitelé vyučovali v českém jazyce a především se snažili prosadit rozšířený obsah výuky již na venkovských triviálních školách.¹¹

Mezi nejznámější představitele patřil Jakub Jan Ryba, který byl zastáncem pravidelné docházky, vyučování v mateřském jazyce, ale ne výlučně, a rozšířeného obsahu vzdělání o reálie a tělesnou výchovu. Cílem jeho výchovy byl člověk občanských ctností a dobrých mravů. Dalším důležitým představitelem pro primární vzdělávání byl Jan Nepomuk Josef Filčík, který působil jako učitel na triviální škole. Zasloužil se o novou koncepci elementárního školství, vyučoval pouze českým jazykem a zavedl na triviální škole výuku reálií, které zahrnovaly zeměpis, dějiny a přírodopis. K těmto předmětům také sepsal metodiky výuky a jeho celoživotní cílem bylo zlepšení postavení učitelské profese ve společnosti.¹²

Velký význam by mělo mít jeho učení i v dnešní době. Heslem, které zdůrazňoval: „VYUČUJ ZAJÍMAVĚ!“, by se měli řídit všichni učitelé na dnešních školách. Vždy se velice snažil, aby vyučování děti bavilo, aby se naučily praktickým dovednostem, zpíval a skládal s nimi písně, odmítal fyzické tresty a to vše znamenalo, že se svými žáky dosahoval výborných výsledků.¹³

1.5. Reformy počátku 20. stol

Velice důležitým obdobím našeho školství bylo Národní obrození a vznik Československa, to přineslo českým žákům větší možnosti vzdělávání a především možnost vzdělávat se ve svém rodném jazyce. Toto období bylo klíčové také pro Vítkovice, které dlouho bojovaly za zlepšení podmínek českých škol, které jim nakonec přinesl až rok 1918.

Roku 1918 se čeští učitelé spojili a apelovali na vládu, aby byl připraven návrh školské reformy, který zajistí jednotnou školskou politiku a také zaručí učitelským pracovníkům lepší zajištění. Vzdělání mělo být dostupné pro každého dle jeho možností a schopností a všechny typy škol měly být zřizovány a spravovány státem. Výsledkem bylo, že se československé školství zcela odloučilo od církve. V programu reformy bylo vyžadováno vzdělávání učitelů, povinná devítiletá školní docházka a také doplnění vyučování o pracovní činnosti. Roku 1919 byla řešena také národnostní otázka ve školství. V pohraničních oblastech nebo obcích s početným německým obyvatelstvem se z německých škol stávaly školy české.¹⁴

¹¹SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s.158.

¹²SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s.159-160.

¹³PODLAHOVÁ, Libuše. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 56. ISBN 80-244-0313-7.

¹⁴SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s.209.

Toto období ovšem nepřineslo českému školství žádné nové pokroky, bylo spíše obdobím stagnace a za celou dobu trvání buržoazní republiky nebyla vytvořena celistvá učitelská koncepce. Jediné pozitivní změny dosáhly obvodní měšťanské školy, kdy bylo roku 1935 venkovskému žactvu umožněno vzdělávat se i na vyšších stupních základních škol, což vedlo ke zvýšení celkové vzdělanosti obyvatelstva.¹⁵

1.6. Období po druhé světové válce

Po ukončení druhé světové války sílil vliv sovětské pedagogiky, která měla snahy sjednotit celý pedagogický a školský systém, ale vedlo to také k přetrhání vazeb se západními pedagogickými proudy a trendy. Po Sametové revoluci přichází nové a zajímavé možnosti v oblasti vývoje školství, přichází proměna všech forem a stupňů školské soustavy. Vidíme počátky zakládání dnes již široké sítě soukromých škol a škol církevních. Nová éra přichází také se snahou o znovuoobnovení vazeb se západní pedagogikou a objevuje se trend alternativního školství jako prostředku vypořádání se s problémy výuky v moderních dobách.¹⁶

Roku 2001 byl schválen Národní program rozvoje vzdělávání ČR (Bílá kniha), který zahrnuje záměry, východiska a rozvojové programy vzdělávací soustavy u nás. Tento dokument se zaměřuje na 4 oblasti, první je předškolní, základní a střední vzdělávání, druhou oblastí je terciární vzdělávání, třetí se zabývá andragogikou a poslední rozpracovává východiska a předpoklady rozvoje vzdělávání. Na tento program navazují další dokumenty. Pro základní školství byl vytvořen Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, ze kterého vychází školní vzdělávací plány základních škol.¹⁷

¹⁵MÁTEJ, Jozef a kol. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky: vysokoškolská učebnica pre vysoké školy v ČSSR*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976, s. 341.

¹⁶JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2003, s. 79-81. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

¹⁷JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2003, s. 82. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

2. Dějiny Vítkovic

První zmínka o vsi Vítkovice pochází již z roku 1357, kde se v listině bratří Petra a Jana z Paskova uvádí, že jde o dědičnou rychtu. V této době patřila pod správu olomouckého biskupství. Od roku 1437 jsou již Vítkovice součástí hukvaldského panství a to až do roku 1848, kdy nastává velký zvrat v jejich rozvoji. Díky své výhodné poloze, blízko kamenouhelných ložisek, nalezištím železné rudy a dostatku vody z řeky Ostravice, která je nezbytná při výrobě železa, se staly Vítkovice žádanou lokalitou pro výstavbu hutního závodu.¹⁸

První polovina 19. století a probíhající průmyslová revoluce v Evropě, přináší pro Vítkovice nové možnosti rozvoje. Velkým milníkem se stává rok 1828, kdy Rudolf Habsburský rozhodl o výstavbě hutního závodu ve Vítkovicích s první pudlovací pecí na výrobu železa. Toto rozhodnutí výrazným způsobem ovlivnilo rozvoj a dění ve Vítkovicích. Z této malé vesničky se začalo stávat průmyslové centrum patřící mezi špičky v celé Evropě. Železářny přinášely Vítkovicím dostatek finančních prostředků a rapidně se měnil vzhled obce. Putovalo sem za prací stále více a více lidí, čímž narůstaly potřeby zvýšení ubytovacích kapacit. První zděné obytné domy byly vystavěny již roku 1831.¹⁹

Roku 1843 se železářny stávají majetkem vídeňských bankéřů Rothschildů, pro které je koupě železáren pouze vedlejší ekonomickou aktivitou, ale mají snahu udržet krok s velkými evropskými ocelářskými společnostmi. Do čela společnosti se dostává Salomon Meyer Rothschild.²⁰ Za jeho vedení, také díky výběru správných osob ve vedení společnosti, dosáhl podnik nejen velkého technického pokroku, majitel ale dbal také na kvalitu pracovních a životních podmínek svých pracovníků, což se odráželo i v kulturním a sociálním zabezpečení a v budování občanského vybavení. Pro potřeby reprezentace nechal pán Rothschild roku 1848 vystavět v centru Vítkovic, dnes na Výstavní ulici, zámek, který se stal jeho sídlem, ale také sloužil jako budova správy hutního závodu. Tato stavba je jedinou původní stavbou z 19. století v celém areálu dnešních Vítkovic.²¹

¹⁸ BAKALA, Jaroslav aj. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993, s. 604-607. ISBN 80-85491-39-7.

¹⁹ KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECKA. Třinec: Wart, 2002, s. 9-10. ISBN 80-238-8498-0.

²⁰ MATĚJ, Miloš, Pavla LEVÁ a Irena KORBELÁŘOVÁ. *Nové Vítkovice: 1876 - 1914*. Ostrava: Památkový ústav, 1992, s. 7. ISBN 80-85034-07-7.

²¹ PAVLIŇÁK, Petr. *Vítkovický zámek*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2010, s. 51-52. ISBN 978-80-86171-37-1.

Nadále se rozrůstaly dělnické domy, kancelářské budovy a bylo vystavěno první zdravotnické zařízení. Roku 1844 byla otevřena první škola pro děti zaměstnanců železáren, které do té doby musely navštěvovat školu v Moravské Ostravě. V roce 1873 došlo k navýšení kapacity a otevření nové budovy závodní školy. Železárny této škole dodávaly finanční prostředky, a proto bylo také jmenování učitelů v rukou majitele železáren Salomona Meyera Rothschilda. Postupem času železárny zřídily a financovaly několik škol, výuka zde probíhala v německém jazyce, a to trvalo až do roku 1924, kdy se Vítkovice spojily s Moravskou Ostravou a školy byly hutním závodem předány do správy města.²²

Kvůli ekonomické krizi železáren byli Rothschildové nuceni najít nového investora, spojili se tedy s místními uhlobarony bratry Gutmannovými a založili roku 1873 Vítkovické horní a hutní těžišstvo. Byla potřeba i nového vedení firmy, na post ředitele byl proto dosazen metalurg Paul Kupelwieser. Tento mladý a ambiciózní člověk odstartoval takzvanou novou éru Vítkovic. Věděl, že aby tato firma na trhu uspěla, musí přijít s revolučním vedením a řízením podniku.²³ Svými schopnostmi, znalostmi a předvídavostí dávno přeskočil svou dobu. Bez tohoto člověka by nikdy Nové Vítkovice nebyly zbudovány. Jeho moderní přístupy, především zavádění nových technologií, nákup strojů, znovuoobnovení a modernizace tradičních postupů, přinesla VHHT nové zákazníky a únik z krize. Dalším Kupelwieserovým dílem se staly sociální reformy, které směřovaly především ke všeobecné spokojenosti jeho zaměstnanců, jelikož věděl, že úspěch a konečné výsledky podniku závisí na všestranném zabezpečení těchto lidí a jejich rodin. První částí reformy byla pracovní a mzdová proměna, dále následovala v 70. a 80. letech 19. století reforma penzijního a nemocenského pojištění úředníků a dělníků a zkvalitňování zdravotní péče.²⁴

Zásadní změny provedl také v oblasti bydlení, zasadil se tak především o architektonickou změnu Vítkovic. Jeho cílem bylo pro své zaměstnance vystavět moderní obytné sídliště, ale také doplnit nedostatečnou občanskou vybavenost obce. První etapa výstavby byla realizovaná mezi lety 1877-1882, kdy se Vítkovice začaly rozšiřovat mimo areál původní zemědělské obce a to do oblasti dnešního Mírového náměstí. Vznikla zde dělnická kolonie, byly postaveny úřednické domky, pro vyšší úředníky byla vystavěna vila, ale vznikla i dělnická kasárna a budova obecné dívčí školy. Roku 1882-1885 probíhala druhá etapa

²² KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECKA. Třinec: Wart, 2002, s. 10. ISBN 80-238-8498-0.

²³ KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECKA. Třinec: Wart, 2002, s. 10-11. ISBN 80-238-8498-0.

²⁴ MATĚJ, Miloš, Pavla LEVÁ a Irena KORBELÁŘOVÁ. *Nové Vítkovice: 1876 - 1914*. Ostrava: Památkový ústav, 1992, s. 9. ISBN 80-85034-07-7.

budování, kdy bylo vedle dalších obytných budov vystavěno náměstí, na kterém vyrostl kostel sv. Pavla, a bylo také rozhodnuto o průběhu hlavních komunikací. Výstavba nových obytných domů přinášela obyvatelům i lepší životní standart v podobě zavedení plynu do domů a hlavně jejich napojení na kanalizaci a vodovod, což se projevilo také v rapidním zlepšení zdravotního stavu obyvatel. Třetí etapa trvala do roku 1893 a ve Vítkovicích přibyl nový hotel a především byla dostavěna a roku 1890 otevřena moderní nemocnice. Budování zaměstnaneckých kolonií a nových objektů pokračovalo až do První světové války. Roku 1902 byla otevřena také dlouho plánovaná reprezentační budova radnice, která se nachází naproti kostelu sv. Pavla. Tento obrovský stavební rozvoj byl dílem spolupráce vedení obce a železáren, které dodávaly většinu finančních prostředků.²⁵ Charakteristickým vizuálem Vítkovic se stalo červené režné zdivo, které bylo využíváno na všechny typy nově vzniklých staveb.²⁶

Na stavbě radnice pro účely obecní správy měl zájem jak obecní výbor Vítkovic, tak i Vítkovické horní a hutní těžířstvo, které proto přenechalo své pozemky naproti kostelu sv. Pavla, jak již bylo zmíněno výše, obci. Ačkoli byla radnice otevřena až v roce 1902, bylo o ní uvažováno již od roku 1892, kdy byl podán návrh o odložení výstavby jatek a zřízení této reprezentační budovy spojené s měšťanskou chlapeckou školou. Mezi lety 1882-1893 byla ovšem vystavěna pouze měšťanská škola a budova radnice byla na pár let odložena. Tato stavba je zhotovena z režných neomítaných cihel a má typický ráz budov Nových Vítkovic.²⁷

Již od roku 1840 v železárnách fungoval závodní špitál, ovšem v té době bez kvalitní péče, kvalifikovaného personálu a pouze se šesti zdravotnickými lůžky. Tento špitál se v roce 1853 rozrostl na závodní nemocnici s 20 lůžky, nicméně péče o nemocné byla stále stejně mizerná, až s větším počtem úrazů a nemocí, které ohrožovaly chod železáren, byla za dohledu vídeňského lékaře vystavěna nová moderní nemocnice. Jak již bylo zmíněno výše, budova byla dokončena roku 1890 a je součástí městské nemocnice dodnes. V průběhu let si závodní nemocnice vyžádala mnohá rozšíření, roku 1900 byl otevřen III. pavilon s dalšími 60 lůžky a roku 1915 nový třípodlažní chirurgický pavilon, dále následoval rehabilitační ústav,

²⁵ KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECKA. Třinec: Wart, 2002, s. 10-11. ISBN 80-238-8498-0.

²⁶ MATĚJ, Miloš, Pavla LEVÁ a Irena KORBELÁŘOVÁ. *Nové Vítkovice: 1876 - 1914*. Ostrava: Památkový ústav, 1992, s. 10. ISBN 80-85034-07-7.

²⁷ BARCUC, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 279. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

porodnické sály, zubní oddělení a další. Výstavba a modernizace nemocnice pokračovala také po II. světové válce, kdy vznikl například osmipatrový pavilon pro internu a ARO.²⁸

Vítkovice byly do roku 1918 velice vyspělou obcí, která díky svému technologickému pokroku, občanské a kulturní vybavenosti, na svou dobu vyspělé silniční a železniční dopravě, lákala nejen dělnické obyvatelstvo, ale také příslušníky bohaté vrstvy z celé republiky. Fungovaly zde různé občanské spolky, jako například pěvecký sbor, spolek Čtenářská beseda nebo tělovýchovný spolek Sokol, který se zasloužil o vybudování mnoha tělocvičen. Na počátku 90. let 19. století se Vítkovice mohly pyšnit vlastní plovárnou, ke které byly později připojeny lázně a krytý bazén. Kulturním centrem se stal Český dům, pro zábavu místních zde vystupovaly divadelní spolky a pořádaly se zde taneční zábavy. Již před válkou se Vítkovice mohly také pyšnit kinem. Kulturní akce ale nebyly pořádány pouze v kulturních sálech, místních hostincích nebo hotelu, ale i v prostorech vítkovického parku, kde se nacházely hudební a výstavní pavilony. I výsadba zeleně, zušlechťování místní krajiny a vytváření míst k relaxaci se stala velice důležitou součástí přeměny Nových Vítkovic již v první éře budování.²⁹

Přes svůj pokrokový a přitažlivý charakter, který vedl k velkému přísunu obyvatel, ovšem nebyly Vítkovice jen idylickým místem k životu, což způsobila především vysoká národnostní a sociální různorodost obyvatel obce. V železárnách zastávalo vedoucí funkce a vyšší posty pouze německy mluvící obyvatelstvo. Čeští zaměstnanci firmy se pro kariéerní postup museli naučit německy. Vítkovické horní a hutní těžířstvo financovalo školy, kde se vyučovaly pouze v německém jazyce, podporovali různé německé spolky a to vše vedlo k odporu z české, ale i polské strany. Docházelo také k bouření dělnické vrstvy a k mnoha stávkám a demonstracím, které ovšem díky vyspělému sociálnímu systému firmy nenabývaly velkých rozměrů.³⁰

Zajímavým rysem Vítkovic bylo prolínání sociálních skupin obyvatel. Výstavba obytných a jiných zařízení nebyla plánována pro separaci nižších vrstev v dělnických koloniích, ale tyto kolonie byly budovány mezi, nebo v blízkosti závodních vilek pro vedení železáren a soukromých obydlí vyšší společenské vrstvy. Zatímco v okolních obcích byl trend spíše

²⁸ BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 295-298. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

²⁹ KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECKA. Třinec: Wart, 2002, s. 11-12. ISBN 80-238-8498-0.

³⁰ KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECKA. Třinec: Wart, 2002, s.12. ISBN 80-238-8498-0.

opačný a tyto dělnické kolonie a kasárny byly segregovány a umístovány na opačný konec než výstavní čtvrtě vyšší třídy obyvatelstva.³¹

Slibný rozvoj Vítkovic jako samostatné obce zastavila první světová válka a roku 1918 bylo odvoláno vítkovické zastupitelstvo a začalo se uvažovat o vytvoření Velké Ostravy, proti čemuž se Vítkovice tvrdě ohradily. Nakonec ale roku 1924 byly i přes připomínky připojeny k Moravské Ostravě a staly se městskou částí Ostravy. Po vzniku Československa se ještě krátce pokračovalo ve výstavbě, vzniklo například nové náměstí Jiřího z Poděbrad. Nicméně od poloviny 20. let se urbanistický vývoj téměř zastavil, protože vedení města Ostravy přesunulo svůj zájem na jiné městské části.³²

Na druhé straně ale stály železárny, které se stále více a více rozšiřovaly, což způsobovalo pohlcování Vítkovic a myšlenka moderního pulzujícího průmyslového města byla zničena. Nedostatečná péče města Ostravy o Vítkovice, se postarala o chátrání místních budov nebo byly tyto budovy zničeny a pohlceny stále se rozšiřující společností. Ve válečném období byly železárny v rukou nacistů a po konci války byly hutě komunistickým režimem znárodněny. Roku 1989 již zbyla z nadějně obce pouze nezajímavá průmyslová čtvrť s velice mizernými podmínkami pro život. Až rok 1990 přinesl Vítkovicím opět samostatnost na Moravské Ostravě a byla započata postupná obnova této městské části navazující na léta největšího rozkvětu.³³

³¹ MATĚJ, Miloš, Pavla LEVÁ a Irena KORBELÁŘOVÁ. *Nové Vítkovice: 1876 - 1914*. Ostrava: Památkový ústav, 1992, s. 10. ISBN 80-85034-07-7.

³² KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s.12. ISBN 80-238-8498-0.

³³ KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s.12. ISBN 80-238-8498-0.

3. Počátky školství ve Vítkovicích

V rámci sociálního programu, který vítkovické železárny vytvořily a trendu pokrokových států, kdy byl kladen důraz na výchovu i nižších vrstev obyvatelstva, bylo ve Vítkovicích postaráno jak o předškolní tak školní děti. Zřizovaly se jesle, opatrovny pro děti, mateřské i základní školy. Mateřské školy byly zřizovány při obecných školách a první z nich fungovala již od roku 1881.³⁴

Vývoj školství ve Vítkovicích byl velice dynamický. S přibývajícím obyvatelstvem byla potřeba vybudovat i první vzdělávací instituci. Jak již bylo zmíněno ve druhé kapitole, o výstavbu první školy roku 1844 se postaralo vedení železáren, které tuto školu také financovalo a spravovalo. To ovšem znamenalo také velký národnostní útisk českého obyvatelstva. Rodiče byli nuceni posílat své děti do školy, kde se od roku 1879 vyučovalo už pouze jen v německém jazyce. Pokud rodiče českých žáků chtěli, aby se jejich děti vyučovaly v rodném jazyce, museli je nadále posílat na školu v Moravské Ostravě. Ani přes mnohé žádosti a výzvy nebyla správou Vítkovic česká škola postavena a to až do roku 1894, kdy díky pomoci Ústřední Matice České, zde byla vystavěna obecná česká škola a o pár let později také česká měšťanská škola. Ústřední Matice Česká zde spravovala také 5 škol mateřských. Do roku 1918 mělo ale české obyvatelstvo jen jednu obecnou školu, jednu měšťanskou a pět mateřských. Zbytek tvořily školy německé, a to 5 obecných, 2 měšťanské a 12 mateřských škol.³⁵

Financování první školy a následných nově otevřených vzdělávacích institucí, které přislíbilo vedení železáren, trvalo až do roku 1925, poté byly místní školy předány do správy Moravské Ostravy. Po otevření první závodní školy roku 1844 sem docházelo 71 žáků a učilo se ve dvou třídách, německy a česky. Pro potřeby navýšení kapacity školy byla zřízena roku 1873 nová školní budova s prostornou zahradou osázenou ovocnými, listnatými i jehličnatými stromy a keři. Tato škola působila až do roku 1882 jako smíšená škola pro dívky i chlapce, následující školní rok již fungovala pouze jako trojtřídní obecná chlapecká škola (I. německá obecná škola chlapecká).³⁶ Pro lepší orientaci v názvech obecných škol, dataci a jejich umístění je přiložena na konci práce tabulka č. 1.

³⁴ MATĚJ, Miloš, Pavla LEVÁ a Irena KORBELÁŘOVÁ. *Nové Vítkovice: 1876 - 1914*. Ostrava: Památkový ústav, 1992, s. 33. ISBN 80-85034-07-7.

³⁵ BAKALA, Jaroslav aj. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993, s. 613-614. ISBN 80-85491-39-7.

³⁶ BARCUC, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravsk a*. Ostrava: Profil, 1963, s. 280. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

I závodní obecná škola dívčí (I. německá obecná škola dívčí) se dočkala výstavby a to roku 1880. Připojen k ní byl i útulek pro předškolní děti a o výchovu a vzdělávání se zde staraly řádové sestry sv. Karla Boromejského z Trince, proto se této škole přezdívalo škola „klášterní“. Výuka zde probíhala od roku 1881 do roku 1934, kdy ji sesterský řád nechal rozpustit, a budova školy se připojila k areálu závodní nemocnice, které slouží až do současnosti.³⁷

Potřeba dalšího rozvoje školství ve Vítkovicích dala roku 1893 vznik první měšťanské škole. Nízká budova školy byla vystavěna na dnešním Mírovém náměstí a později roku 1901 k ní byla vybudována a připojena budova radnice. Vyučování zde probíhalo v německém jazyce a škola byla určena pouze chlapcům. Od roku 1895 do roku 1932 se zde současně vyučovali také studenti německé všeobecné živnostenské pokračovací školy. Díky velkému počtu žáků byla roku 1907 původní budova rozšířena jednopatrovou přístavbou. Jedno křídlo dnes stále slouží jako radnice městského obvodu Ostrava-Vítkovice a zbytek budovy využívá střední a vyšší zdravotnická škola.³⁸ Měšťanské školy jsou zřehledněny na konci práce v tabulce č. 2.

Nadále se zvyšující počet žáků dal podnět k výstavbě další školní instituce. Roku 1894 začalo Vítkovické horní a hutní těžířstvo budovat II. německou obecnou školu chlapeckou a II. německou obecnou školu dívčí sídlící ve společné budově, kterou tvořilo 16 tříd, tělocvična, kabinety, sborovna a školnický byt. V roce 1919 zde byla nastěhována I. česká obecná škola chlapecká a později i škola dívčí. Tyto školy zde setrvaly až do II. světové války, pak se zde na pár let usídlil Archiv pro dějiny průmyslu a hornictví, ale ve druhé polovině 20. století začala budova opět sloužit školství, konkrétně se zde nacházela základní škola a učiliště společného stravování. Roku 1921 zde byla také zřízena pomocná třída pro mentálně retardované žáky.³⁹ Dnes tuto budovu na ulici Šalounova využívá jako jednu ze svých budov Základní škola Ostrava-Vítkovice.

První česká obecná škola byla otevřena roku 1894 a byla k ní připojena i mateřská škola. Tato budova se nachází na ulici Nerudova a dnes slouží pouze k obytným účelům. Tlak na vybudování větší české školy sílil, a proto se obec Vítkovice rozhodla vystavět veřejnou pětitřídní českou obecnou školu, kterou ale také financovaly železárny a otevření proběhlo

³⁷ BARCUC, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 281-282. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

³⁸ BARCUC, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 284-285. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

³⁹ BARCUC, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 282-286. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

roku 1898. Tato budova se nachází na dnešní Zengrově ulici a byla pojmenována na počest císaře Františka Josefa I. jako Česká obecná škola císaře Františka Josefa ve Vítkovicích. Od roku 1913 zde sídlila česká měšťanská škola chlapecká a po reformě československého školství se do budovy přistěhovala také česká měšťanská škola dívčí, lidová škola a česká živnostenská škola. Dnes tato stavba slouží střední průmyslové škole.⁴⁰

Zvyšující se počet žákyň ve vítkovických školách rozhodl o vybudování také I. německé měšťanské školy pro dívky, ta se o prostory podělila s I. německou obecnou školou dívčí, takzvanou „klášterní školou“. Výuka zde probíhala od června roku 1899. Kapacita byla brzy naplněna a začalo se uvažovat o přestěhování škol do nového objektu. Roku 1914 pro tyto účely posloužila nově upravená budova na Náměstí Jiřího z Poděbrad. Tato dvoupodlažní stavba byla určená pro německou dívčí obecnou a měšťanskou školu a k ní byla ještě zbudována nízká přístavba, do které se nastěhovala škola mateřská a hospodyňská škola. Tyto německé školy se trvaly v budově až do konce II. světové války a posléze byly nahrazeny českými školami, konkrétně českou měšťanskou školou pro chlapce a dívky a dále prostory od roku 1953 využívala jedenáctiletá střední škola a gymnázium.⁴¹

Dle programu rozvoje vítkovického německého školství začalo Vítkovické horní a hutní těžišstvo budovat další školský komplex. Na dnešní ulici Výstavní, vyrostla roku 1910 nová budova pro III. veřejnou německou obecnou školu dívčí a soukromou chlapeckou obecnou školu. Od roku 1912 zde byla současně umístěna také polská obecná škola, která zde setrvala i po reorganizaci vítkovického školství v souvislosti se vznikem Československa roku 1918 a až do roku 1930. V roce 1918 byly do této budovy nastěhovány dvě nově vzniklé školy- II. česká obecná škola pro chlapce a II. česká obecná škola pro dívky. Tento komplex zajišťoval svým žákům ve své době moderní vyučovací prostory a zahrnoval také velkou zahradu. V současné době slouží stavba Policii České republiky, je zde umístěn dopravní inspektorát.⁴²

Po dlouhém vymáhání si české měšťanské školy u vedení obce byla roku 1910 tato škola konečně otevřena. Určena byla chlapcům, ale mohly do ní docházet i dívky. Prostory pro výuku našla v prvním patře Českého domu. O tři roky později byla škola přestěhována do budovy České obecné školy císaře Františka Josefa na ulici Zengrova a zde setrvala až do

⁴⁰ BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 283. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

⁴¹ BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 285. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

⁴² BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 283-284. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

roku 1945. Školu spravovala Národní jednota pro východní Moravu, ale již roku 1912, i přes nemilost českého obyvatelstva, byla předána do správy vítkovických železáren.⁴³

V roce 1960 došlo k úpravě katastrálních hranic a k Vítkovicím byla připojena část Zábřehu a s ní i základní škola na Rostislavově ulici. Tato školní budova byla vystavěna roku 1907 pro německou smíšenou obecnou školu v Zábřehu nad Odrou, v sedmdesátých letech 20. století sloužila jako hokejová základní škola a v současnosti se zde nachází soukromá základní škola a gymnázium PORG.⁴⁴

⁴³BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 286. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

⁴⁴BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 286. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

4. Základní škola Ostrava-Vítkovice

4. 1. Německá obecná škola chlapecká 1894 – 1918

Budova Základní školy Ostrava-Vítkovice na Šalounově ulici byla postavena původně pro II. německou obecnou školu chlapeckou a II. německou školu dívčí. S narůstajícím počtem žáků VHHT vystavělo nové budovy. Pro dívky roku 1914 vznikla škola na nynějším Náměstí J. z Poděbrad, kterou současně sdílely s I. německou měšťanskou školou dívčí. A chlapcům byla zřízena další obecná škola na Výstavní ulici.

Tyto německé školy se staly prostředkem národnostní útlak českého obyvatelstva německým.. Vítkovické železárny, jež pomáhaly vystavovat a spravovat místní školy, se snažily o úplné poněmčení českého obyvatelstva ve Vítkovicích, ať už formou výuky na školách výhradně v německém jazyce nebo odmítáním komunikace s dělníky v češtině.⁴⁵

Školská otázka se stala součástí politického boje za národní práva, jelikož pro české obyvatelstvo bylo jedinou možností vzdělání v obecné škole, která byla právě nástrojem postupné germanizace. České školy sice ve Vítkovicích vznikaly, ale značně zaostávaly za těmi německými. I přes snahy českého hnutí se do těchto obecných českých škol nezapisoval dostatek dětí kvůli obrovskému vlivu vítkovických železáren. Tento trend pokračoval až do převratu v roce 1918, kdy se konečně ukázalo pravé rozložení národnostních menšin v populaci, a české většině se začaly otevírat nové školy.⁴⁶

4. 2. Mezi lety 1918 -1938

*„Okovy spadly,
šije se vzepially,
zketla nám Svoboda,
na niž jsme čekali.“*

Citát z původní školní kroniky

⁴⁵ JIŘÍK, Karel. Vítkovice-nejvíce germanizovaná obec v Předlitavsku. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 177. ISBN 80-86101-77-0. ISSN 0232-0967.

⁴⁶ JIŘÍK, Karel. Vítkovice-nejvíce germanizovaná obec v Předlitavsku. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963, s. 178-183. ISBN 80-86101-77-0. ISSN 0232-0967.

V roce 1918 se začala psát první česká kronika zdejší školy. Tyto kroniky nám pomohou v popsání vývoje školy za různých politických období naší země. V první části ppůvodní kroniky nalezneme úvodní slovo věnované Národnímu obrození a poděkování T. G. Masarykovi za osvobození naší země. Dále zápis pokračuje školním rokem 1918/1919, zde je zmíněn vysoký přírůstek českých dětí na škole a to konkrétně ze 499 žáků na 1253 žáků. V tomto školním roce, kronika popisuje rozdělení smíšené školy na 4 celky, I. obecnou školu chlapeckou, I. obecnou školu dívčí, II. obecnou školu chlapeckou a II. obecnou školu dívčí. Vyučování na těchto školách začalo 22. ledna 1919. V tomto období kroniku vedl ředitel školy František Talpa, který byl zároveň učitelem 1. třídy a to až do roku 1937. Zápisy se věnují organizaci školního roku, především sledují oslavy důležitých výročí, především dne Svobody (28. říjen). Jsou zde sepsány vánoční dary, které byly financovány z příspěvků patronů školy. Ze zápisu roku 1919\20 víme, že škole přibyla nová budova na Ocelářské ulici.⁴⁷

V nadcházejícím školním roce jsou popsány nepokoje německého obyvatelstva, které nesouhlasilo se zavíráním německých škol. Dle srovnání sčítání lidu ve Vítkovicích z roku 1910 a sčítání lidu z roku 1920, bylo potvrzeno, že ve Vítkovicích žije o 2/3 více obyvatel českého původu než německého. Z tohoto důvodu bylo potřeba rozšíření českého školství na úkor německých škol.⁴⁸

Struktura kroniky je po celou dobu podobná, je v ní vyobrazen školní rok, organizace výuky, složení učitelského sboru a jiných pracovníků školy a popisu důležitých událostí a oslav. Škola byla finančně podporována svými kmotry, v zápise kroniky nalezneme i seznam darů, které dětem byly při vánoční nadílce dětem věnovány, většinou se jednalo o obuv a oblečení pro chudé žáky, a také bonbóny, přesnídávky nebo jiné pochutiny.⁴⁹

Roku 1921 získala škola pomocnou třídu pro slabší žáky a o rok později již byly otevřeny tyto třídy dvě. V tomto období se škola potýkala s malým počtem zapsaných dětí do prvních ročníků, bylo to především kvůli snížení populace v období války.⁵⁰

⁴⁷ Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1918-1948, inv. č. 1., poř. č. 157, NAD č. 404

⁴⁸ Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1918-1948, inv. č. 1., poř. č. 157, NAD č. 404

⁴⁹ Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1918-1948, inv. č. 1., poř. č. 157, NAD č. 404

⁵⁰ Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1918-1948, inv. č. 1., poř. č. 157, NAD č. 404

4. 3. Válečné období 1939-1945

„V zápisech za školní šk. r. 1940/41 a 1941/42 byla zapsána jen nutná úřední deska a školní události, protože český učitel nemohl chváliti režim a zařízení nacistů nebo protektorátní vlády a kritika znamenala pro každého gestapo, koncentrák a smrt.“ (Josef Bílský, říd. uč., školní kronika)

V roce 1940 se objevila druhá školní kronika, v níž se nachází zápis školního roku 1940/41 a dále pokračuje od školního roku 1948/49 následující čtyři roky. V období protektorátu byl zápis kroniky školy velice stručný, jak napovídá výše zmíněný úryvek, učitelé se báli pronásledování za jakékoli nesouhlasné vyjádření proti režimu. Kroniku v tomto období zapisoval řídící učitel Josef Bílský. V zápisu jsou obsaženy počty žáků v jednotlivých třídách a celkově ve škole. V tomto roce jich do školy docházelo 177. Je zde uveden krátký seznam událostí a oslav, které na škole proběhly. Kroniky obsahují také krátký odstavec o popisu péče o děti, zde se uvádí, jaké svačinky děti dostávaly a je zde uvedena Vánoční nadílka kmostrů školy každoročně přispívala na vybavení školy, oblečení a obutí pro děti nebo na podnikané výlety. Na konci zápisu najdeme zmínku o změně statutu Moravské Ostravy, kdy 1. července 1941 byla povýšena na město a bylo k ní připojeno 8 obcí z frýdeckomístecka a 4 obce moravsko-ostravského okresu.⁵¹

Ve školním roce 1941/42 je uveden počet žáků 139. Škola měla 5. ročníků, a dle počtu dětí v jednotlivých ročnících byly otevírány paralelní třídy. Tento rok bylo ze 4. třídy dle prospěchu odesláno 13 dětí do I. měšťanské školy chlapecké. Protože se chlapecká obecná škola musela dělit o budovu s dívčí obecnou školou, probíhalo zde vyučování polodenně. V pondělí, úterý a středu se vyučovalo dopoledne a ve čtvrtek, pátek a sobotu odpoledne. Důležitou zprávou v kronice je zápis o změně názvu školy. Od tohoto školního roku již byla vedena jako Obecná škola chlapecká v M. O. – Vítkovicích, Radeckého ulice a 1. prosince byla spojena s obecnou chlapeckou školou na Místecké ulici ve Vítkovicích a uzavřena. Další roky zapsány v knize nejsou, je zde pouze krátké shrnutí období do osvobození 30. 4. 1945, kdy dle slov kronikáře docházelo na této škole k útlaku českého žactva.⁵²

⁵¹ Archiv města Ostravy. Kronika I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1940-1952, inv. č. 2., poř. č. 158, NAD č. 404

⁵² Archiv města Ostravy. Kronika I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1940-1952, inv. č. 2., poř. č. 158, NAD č. 404

4. 4. Poválečné období po roce 1945

Poválečné období od roku 1945 do roku 1948 je sepsáno v původní první školní kronice. Znovuotevření školy proběhlo až 1. 8. 1945 na jeden měsíc byl řídicím učitelem ustanoven Josef Michňák, který přenechal svou funkci od 1. 9. 1945 učiteli Josefu Bílskému. Škola převzala opět svou budovu na Šalounově ulici, kterou v období války, konkrétně od 1. července 1941 využívala německá obecná škola pro chlapce. Využívala i zařízení a vybavení učeben po německé škole, jelikož její vlastní vybavení bylo při okupaci prodáno nebo zničeno. Po osvobození Moravské Ostravy byla v budově školy od dubna do července umístěna ruská vojenská nemocnice.⁵³

Druhá kronika je zapisována od školního roku 1948/1949 do roku 1951-52. V tomto období je zápis kroniky již velice bohatý, především v popisu uskutečněných akcí, oslav, návštěv kin a divadel. Struktura kroniky je stále stejná, první zápis vždy začíná popisem začátku školního roku, dále je tabulka s počtem žáků v jednotlivých ročnících a jejich náboženské zařazení. Na škole se vyučovalo římskokatolické náboženství, československé husitské a českobratrské. Ve školním roce 1948/1949 změnila škola znovu název na 1. Národní školu v Ostravě – Vítkovicích, ul. plk. Švece, číslo 56. Jsou zde popsány bohaté dary kmotrů školy, kterými byla slévárna vítkovických železáren, a sdružení rodičů. Za finanční příspěvky okolo 30 000 Kčs., bylo pořizováno vybavení do tříd, jako jsou tabule, nástěnky a lavice, financovaly se z toho také výlety a různé kulturní a společenské akce. Sdružení rodičů pořádalo i školní ples, kulturní kabaret a ženy připravovaly doma dětem přesnídávky. Na konci zápisů jednotlivých školních roků je statistický přehled s odchody a přechody žáků, plánované opravy školy o prázdninách a výstava žákovských prací. Kroniku nadále píše ředitel školy Josef Bílský.⁵⁴

4.5. Období komunismu

Za dob komunistického režimu je kronika školy vedena velice pečlivě, jak je na tuto dobu zvykem. V této době bylo školou pořádáno mnoho akcí, které měly zviditelnit a opěvovat komunistický režim. V kronice jsou popsány návštěvy ideologických filmů, besedy a přednášky. Rozšířené výuky se dočkaly předměty jako estetická výchova, ve které byla tvořena výzdoba školních nástěnek, výchova tělesná, která měla za cíl rozvíjet tělesného

⁵³ Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1918-1948, inv. č. 1., poř. č. 157, NAD č. 404

⁵⁴ Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1940-1952, inv. č. 2., poř. č. 158, NAD č. 404

ducha žáků nebo polytechnická výchova. Najdeme zde také dlouhé popisy pionýrské organizace, jejich akcí, nových členů a úspěchů, ale také dalších zájmových kroužků. Ke konci zápisů jednotlivých školních let je popsán obsah schůzí SRPŠ. Pro děti byla také zařazena pomoc s volbou povolání, dělnického rázu, kdy docházely na exkurze do železáren, vedly se s nimi individuální pohovory, dostávaly přednášky a byly jim pouštěny budovatelské filmy.⁵⁵

Roku 1967 byla na zdejší škole založena 1. zvláštní třída pro romské děti, kdy kronika popisuje nutná opatření pro tyto děti, které dle jejich slov nestačí na běžnou třídu. Ve školním roce 1968/69 nastoupila nová ředitelka Bohuslava Velecká do té doby místní zástupkyně. Zajímavá na tomto školním roce byla diferenciací 8. a 9. ročníku školy, kdy zde fungovaly tři typy tříd, vyrovnávací třída pro romské děti, praktická třída pro slabší děti a studijní třída pro nadané děti. Tento nový systém je v kronice velmi opěvován což potvrzují statistiky jednotlivých tříd o zlepšování průměru žáků.⁵⁶

4.6. Současnost

V dnešní době je Základní škola Ostrava-Vítkovice jedinou základní školou v městské části Vítkovice zřízenou a spravovanou městem Ostravou. Dnes škola funguje jako základní devítiletá škola, má dvě budovy. Jedna z nich je původní budova na Šalounově 56 a druhá nově vystavěná budova se nachází na ulici Halasova. Ve školním roce 2017/2018 docházelo do školy 373 žáků a dle vzdělávacího programu nabízí rozšířenou výuku hudební, výtvarné a tělesné výchovy, dále jazyků, informatiky, matematiky a přírodních věd.⁵⁷

⁵⁵ Archiv města Ostravy. Kronika OSŠ, ZDŠ v O.- Vítkovicích, Šalounova 58. Školní kronika 1956-1974, inv. č. 89, poř. č. 467, NAD č. 404

⁵⁶ Archiv města Ostravy. Kronika OSŠ, ZDŠ v O.- Vítkovicích, Šalounova 58. Školní kronika 1956-1974, inv. č. 89, poř. č. 467, NAD č. 404

⁵⁷ ZŠ OSTRAVA-VÍTKOVICE. Dokumenty. Výroční zpráva 2017/2018. Zssalounova.cz [online]. ©2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://www.zssalounova.cz/dokumenty>

5. Současné elementární vzdělávání ve Vítkovicích

5.1. Státní školy

Ve Vítkovicích se v dnešní době nachází již pouze dvě státem zřízené základní školy, jedna běžná základní devítiletá škola na ulici Šalounova, s detašovaným pracovištěm sídlícím na ulici Halasova v nově zrekonstruované budově. Kromě této popsané Základní školy Ostrava-Vítkovice v předcházející kapitole, ve Vítkovicích sídlí jen Základní umělecká škola Leoše Janáčka, Ostrava-Vítkovice.

ZUŠ Leoše Janáčka má již dlouho historii, byla založena roku 1921 ostravským sbormistrem F. M. Hradilem, který byl žákem Leoše Janáčka. Školní budova, kterou využívá dnešní škola, byla vystavěna roku 1935 a v průběhu rostla na popularitě a vzniklo i mnoho detašovaných pracovišť v jiných částech města a okolních obcích. Dnes na škole působí několik hudebních těles jako například žákovský pěvecký sbor, cimbálová muzika, taneční spolek nebo kytarový a komorní soubor.⁵⁸

5.2. Soukromé školy

Vítkovice se staly populární čtvrtí pro zřizování soukromých základních škol. V dnešní době zde nalezneme hned tři takové školy první je Soukromá základní škola – PRIMAškola Ostrava s dlouho tradicí. Tato soukromá škola vznikla roku 1992 ve stoleté budově původní mateřské školy nacházející se do roku 1960 v katastrálním úřadu obce Zábřeh nad Odrou na ulici Pasteurova. Jedná se o klasickou devítiletou základní školu, která využívá některých prvků alternativního školství, jako je projektové a skupinové vyučování nebo podnětné a příjemné vyučovací prostředí.

Druhou soukromou školou nedaleko PRIMAškoly je PORG Ostrava, původně zřízený a vedený Václavem Klusem mladším a Martinem Romanem. Vznikl v budově na Rostislavově ulici, kde v předchozích letech sídlila státem zřízená základní školy pro hokejový dorost Vítkovic. PORG byl otevřen roku 2011 a zaměřuje se především na rozšířenou výuku anglického jazyka. Kromě základní školy, zde funguje také gymnázium.

⁵⁸ ZUŠ LEOŠE JANÁČKA OSTRAVA-VÍTKOVICE. Historie. Naše hudebka.cz [online]. ©2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://www.nasehudebka.cz/index.php?kat=1>

Poslední školou je Education institute, základní a mateřská škola nacházející se na ulici Erbenova. Ta se stejně jako PORG zaměřuje na rozšířenou výuku anglického jazyka.⁵⁹

5.3. Speciální školy

V této městské části nalezneme i Mateřskou a základní školu speciální provozovanou Diakonií Českobratrské církve evangelické. Tato škola byla založena roku 1994 jako Církevní pomocná škola pro žáky s více vadami. Od roku 1999 působí v zrekonstruované budově na ulici U cementárny. Od roku 2010 funguje jako Základní škola speciální a v tomto roce ji navštěvuje 36 žáků s různými specifickými potřebami.⁶⁰

⁵⁹ EDUCATION INSTITUTE. O nás. Edin.cz [online]. ©2017-2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://zs.edin.cz/o-nas/>

⁶⁰ SPECIÁLNÍ ŠKOLA DIAKONIE ČCE OSTRAVA. Historie školy. Skola-ostava.diakonie.cz [online]. ©2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://skola-ostava.diakonie.cz/nase-skola/historie-skoly/>

Závěr

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala historii elementárního vzdělávání v Ostravě-Vítkovicích, zaměřené na Základní školu Ostrava-Vítkovice. Toto téma je zajímavé především z pohledu celkového vývoje Vítkovic, kdy se z malinké vesničky stalo pulzující průmyslové město, s obrovským přílivem obyvatel jak českého původu, tak ve velké míře německého i polského. Výstavba a provoz vítkovických železáren zajistil obci ekonomickou prosperitu, rychlý vývoj i ve srovnání s velkými evropskými městy. Největší rozkvet zažívaly na konci 19. století, kdy byly vybaveny moderní technickou infrastrukturou a občanskou vybaveností. Prudký příval obyvatel mnoha národností, byl ale také zdrojem sporů a vzbouření. Vedení vítkovických železáren se snažilo o germanizaci této obce, což se projevovalo jak u zaměstnanců železáren, kdy pro kariérní postup museli umět plynule německy tak také na školské úrovni. Vedení železáren zřizovalo a spravovalo většinu škol ve Vítkovicích a v jeho zájmu bylo vyučování v německém jazyce, což se postupem času přestalo líbit místnímu českému obyvatelstvu. Situace se změnila až s vytvořením Československa.

Mým hlavním cílem bylo popsat a analyzovat vznik a vývoj této základní školy v kontextu vývoje Vítkovic. Popsat dějinné události, které tuto základní školu formovaly a vysvětlit její postavení v současnosti.

Cíle se mi podařilo splnit díky studiu školních kronik, které popisují život školy, práci učitelů, najdeme zde informace o žácích, jejich zdravotní stav i prospěch, dále kroniky uvádějí například zařízení školy, různé akce a oslavy žáků nebo vyučované předměty. Informace, byly využity také z odborných zdrojů literatury, především sborníků příspěvků města Ostravy a Vítkovic, které mi pomohly vytvořit ucelenější vývoj tohoto městského obvodu a jeho škol.

V práci jsem se potýkala především s problémy s pojmenováním škol, ty se v různých literaturách lišily, proto jsem po prostudování různých zdrojů, archiválií a map vytvořila tabulku uvedenou v přílohách, s původními názvy škol a jejich změnami v čase. Druhým problémem bylo sehnání novodobých kronik, po rozhovorech s ředitelem školy Ostrava-Vítkovice, zaměstnanci městského obvodu Vítkovice a Archivu města Ostravy jsou kroniky zatím nedohledatelné, pokud již nebyly zničeny. Současná situace školy je popsána pouze v jejích výročních zprávách. Ani procházení historických kronik nebyl jednoduchý úkol, jsou psány vlastní rukou a především první zápisy jsou velice špatně čitelné.

Škola zůstala jedinou základní školou ve Vítkovicích, prošla mnohými změnami jak změnami názvů školy, tak i státního zřízení, politického systému země, přestála i změny v organizaci obce a připojení k Moravské Ostravě. Byla zachována i po vzniku města Ostravy, které je nyní zřizovatelem školy.

Bakalářská práce by v budoucnu mohla být dále rozšířena o historický vývoj ostatních původně německých škol, které se na území městské části dnes nacházejí a slouží pro střední nebo vyšší odborné školství.

Seznam zkratek

VHHT – Vítkovické horní a hutní těžířstvo

ČR – Česká republika

ZUŠ – Základní umělecká škola

šk. r. – školní rok

říd. Uč. – řídící učitel

ul. – ulice

plk. – plukovník

SRPŠ – sdružení rodičů a přátel školy

Kroniky

Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1918-1948, inv. č. 1., poř. č. 157, NAD č. 404

Archiv města Ostravy. Kronika I.obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Hvězdoslavova ul., I. obecné školy chlapecké ve Vítkovicích, Šalounova ul. Školní kronika 1940-1952, inv. č. 2., poř. č. 158, NAD č. 404

Archiv města Ostravy. Kronika OSŠ, ZDŠ v O.- Vítkovicích, Šalounova 58. Školní kronika 1956-1974, inv. č. 89, poř. č. 467, NAD č. 404

Literatura

BAKALA, Jaroslav aj. *Dějiny Ostravy*. Ostrava: Sfinga, 1993. ISBN 80-85491-39-7.

BARCUCH, Antonín a Eva ROHLOVÁ. Místopis starých Vítkovic. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963. ISBN 80-86101-41-x. ISSN 0232-0967.

BLECHA, Ivan. *Filosofie*. 4. opr. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-147-0.

JIŘÍK, Karel. Vítkovice-nejvíce germanizovaná obec v Předlitavsku. In *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Ostrava: Profil, 1963. ISBN 80-86101-77-0. ISSN 0232-0967.

JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2003. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf ŽÁČEK. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002. ISBN 80-238-8498-0.

MATĚJ, Miloš, Pavla LEVÁ a Irena KORBELÁŘOVÁ. *Nové Vítkovice: 1876 - 1914*. Ostrava: Památkový ústav, 1992. ISBN 80-85034-07-7

MÁTEJ, Jozef a kol. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky: vysokoškolská učebnica pre vysoké školy v ČSSR*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976.

PAVLIŇÁK, Petr. *Vítkovický zámek*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2010. ISBN 978-80-86171-37-1.

PODLAHOVÁ, Libuše. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0313-7.

SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokoškolská přípručka pro studenty vysokých škol připravujících učitele*. 2.dopl.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Internetové zdroje

EDUCATION INSTITUTE. O nás. Edin.cz [online]. ©2017-2019 [cit. 2019-06-15].

Dostupné z: <http://zs.edin.cz/o-nas/>

SPECIÁLNÍ ŠKOLA DIAKONIE ČCE OSTRAVA. Historie školy. Skola-
ostrava.diakonie.cz [online]. ©2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: [https://skola-
ostrava.diakonie.cz/nase-skola/historie-skoly](https://skola-ostrava.diakonie.cz/nase-skola/historie-skoly)

ZUŠ LEOŠE JANÁČKA OSTRAVA-VÍTKOVICE. Historie. Naše hudebka.cz [online].
©2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://www.nasehudebka.cz/index.php?kat=1>

ZŠ OSTRAVA-VÍTKOVICE. Dokumenty. Výroční zpráva 2017/2018. Zssalounova.cz
[online]. ©2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://www.zssalounova.cz/dokumenty>

Seznam příloh a obrázků

Tabulka č. 1 – Obecné školy

Obecné školy ve Vítkovicích		
rok vzniku	původní název	poznámka
1844	I. německá obecná škola chlapecká	-1. závodní škola -roku 1873 přistavěna nová budova -do roku 1882 smíšená, od roku 1883 chlapecká
1880	I. německá obecná škola dívčí	-klášterní škola -budova v areálu dnešní Vítkovické nemocnice, dnešní Ruská ulice
1894	Obecná česká škola	-od roku 1898 Česká obecná škola císaře Františka Josefa ve Vítkovicích -dnešní Zengrova ulice
1894	II. německá obecná škola chlapecká a dívčí	-dnešní Šalounova ulice -v této budově sídlí Základní škola Ostrava- Vítkovice -roku 1919 zde nastěhována I. česká obecná škola chlapecká
1910	III. německá obecná škola dívčí +soukromá německá obecná škola chlapecká + polská obecná škola	-nová školní budova pro německou obecnou školu na nynější Výstavní ulici -po roce 1918 v budově sídlí II. česká obecná škola dívčí, II. česká obecná škola chlapecká, mateřská škola a nadále polská obecná škola

Zdroj: autor práce

Tabulka č. 2 – Měšťanské školy

Měšťanské školy ve Vítkovicích		
rok vzniku	původní název	poznámka
1893	I. německá měšťanská škola chlapecká	-dnešní Mírové náměstí -součást budovy vítkovické radnice -1895-1932 zde sídlí také německá všeobecná živnostenská škola pokračovací -1907 přístavba nové budovy -dnes zde sídlí střední a vyšší zdravotnická škola
1899	I. německá měšťanská škola dívčí	-v prvním patře I. německé obecné školy dívčí
1910	I. česká měšťanská škola pro chlapce	-v prvním patře Českého domu -roku 1912 přestěhována do České obecné školy císaře Františka Josefa
1914	I. německá měšťanská škola dívčí + I. německá obecná škola dívčí + mateřská škola + hospodyňská škola	-vznik nové budovy na dnešním Náměstí Jiřího z Poděbrad a přesunutí dívčích škol z dnešní Ruské ulice -po roce 1945 německé školy zrušeny a budovu užívá Česká měšťanská škola chlapecká a dívčí -1953-1974- jedenáctiletá střední škola a gymnázium

Zdroj: autor práce

Obrázek č. 1 - Vítkovický zámek (současnost)

Zdroj: <https://www.ostravainfo.cz/cz/objevuj-ostavu/pruvodcovske-sluzby/49-vitkovice.html>

Obrázek č. 2 - Vítkovický zámek (kol. r. 1900)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vitkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 3 - Mírové náměstí s kostelem sv.Pavla (1905)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 4 - Radnice (kol. r. 1909)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 5 - Český dům (kol. r. 1920)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 6 - Německá obecná škola chlapecká a dívčí, dnes ZŠ Ostrava-Vítkovice (kol. r. 1910)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 7 - Budova německé obecné a měšťanské školy pro dívky (kol. r. 1915)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 8 - Německá, od r. 1918 česká obecná škola chlapecká a dívčí (kol. r. 1916)

Zdroj: KORBELÁŘOVÁ, Irena a Rudolf Žáček. *Vítkovice*. Redaktor Lenka KOCIERZOVÁ, redaktor Henryk WAWRECZKA. Třinec: Wart, 2002, s. 23-75. ISBN 80-238-8498-0.

Obrázek č. 9 – Základní škola Ostrava-Vítkovice (budova na Šalounově ulici)

Zdroj: <http://drevostavebniportal-popularizace.msdk.cz/zakladni-skoly/zakladni-skola-ostava-vitkovice-salounova-56/>

Obrázek č. 10 - Základní škola Ostrava-Vítkovice (budova na Halasově)

Zdroj: <http://www.zshalasova.cz/>